

enim, inquit, cibis, ut faciam voluntatem Patris mei ¹.

322 QUÆSTIO XLIV.

Quantæ magnitudinis erat templum Salomonis?

RESPONSIO.

Longitudo erat quadraginta cubitorum; altitudo, viginti. Conversum autem erat non ad orientem, ne precantes adorent solem orientem, sed solis Dominum. Nemo autem miretur si, cum dixerit Scriptura fuisse longitudinem quadraginta cubitorum, ego dixerim sexaginta: nam paulo post aliorum viginti meminit, dicens Sancta sanctorum, quæ Dabir quoque nominat. Longitudo ergo templi erat quidem quadraginta cubitorum; Sancta autem sanctorum erant aliorum viginti. Josephus dicit templum fuisse duarum contignationum, et totam altitudinem fuisse centum viginti cubitorum. Ita enim significavit etiam liber Paralipomenon, dicens: « Et cœpit Salomon ædificare templum Dei. Longitudo cubitorum sexaginta erat prima dimensio, et latitudo cubitorum viginti, et altitudo centum viginti; et deauravit ipsum intrinsecus auro puro ². »

QUÆSTIO XLV.

Undenam habuerint Samaritani hanc appellationem?

RESPONSIO.

Ex proposita historia hoc facile possumus discernere. « Acquisivit enim Ambri rex montem Somoron a Semer domino montis duobus talentis argenti, et ædificavit ipsum, et appellavit nomen ejus Somoron ³. » A Semer ergo nominatus fuit mons Somoron; a monte autem urbs Samaria. Samaria autem est quæ nunc appellatur Sebastea. Illic enim erat sedes regia decem tribuum. In captivitatem autem abductis decem tribubus, et deserta urbe, ex regionibus orientalibus in illas civitates, ad locum custodiendum transmigrare fecerunt reges Assyriorum quatuor gentes, nempe Cutthiæos, Catthiæos, et Sepharvæos, et Anagogavæos (35'). Isti autem, et ex Samaria, et ex custodia nominati sunt Samaritani, qui lingua Chaldæorum interpretantur *custodes*.

323 Ex Epiphanio ad Diodorum.

Somoron quidem mons fuit appellatus, et loca finitima, a Semer uno filio Chananæorum, priusquam ad illam terram ascenderet Abraham. Cum autem venissent custodes, appellati sunt Samari-

τὴν βρώσιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον. « Ἐλὼν γάρ, φησὶ, βρώμά ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου. »

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΜΑ'.

Πόσος ἦν, τὸ μέγεθος, ὁ Σολομώντιος ναός.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Τὸ μὲν μῆκος ἦν ἐξήκοντα πηχῶν, τὸ δὲ εὖρος κ'. Ἐτέτραπτο δὲ οὐ πρὸς ἑω, ἵνα οἱ προσευχόμενοι μὴ τὸν ἥλιον ἀνίσχοντα προσκυνῶσιν, ἀλλὰ τὸν τοῦ ἡλίου Δεσπότην. Θαυμαζέτω δὲ μηδεὶς, εἰ, τῆς Γραφῆς μ' πηχῶν εἰρηκυίας τὸ μῆκος, ἐξήκοντα εἶπον ἐγώ· μετ' ὀλίγα γάρ καὶ τῶν ἄλλων κ' ἐπιμέμνηται τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων, ἃ καὶ Δαβὶρ ὀνομάζει. Οὐκοῦν τὰ μὲν ἅγια μ' πηχῶν ἦν, τὰ δὲ Ἅγια τῶν ἁγίων ἄλλων κ'. Ὁ δὲ Ἰώσηπος διόροφον τὸν ναὸν γεγενῆσθαι λέγει, καὶ πᾶν τὸ ὕψος ρκ' πῆχεις εἶναι. Οὕτω γάρ καὶ ἡ τῶν Παραλειπομένων βίβλος δεδῆλωκε, λέγουσα· « Καὶ ἤρξατο Σολομὼν τοῦ οἰκοδομῆσαι τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ. Μῆκος πηχῶν ἡ διαμέτρσις ἡ πρώτη ξ', καὶ εὖρος πηχῶν κ', καὶ ὕψος ρκ'. Καὶ κατεχύρωσεν αὐτὸν ἔσωθεν χρυσίῳ καθαρῷ. »

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΜΕ'.

Πόθεν οἱ Σαμαρεῖται τὴν προσηγορίαν ταύτην ἐσχήκασιν;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Ἐκ τῆς προκειμένης ἱστορίας καταμαθεῖν ἔστιν εὐκόλως ^b. « Ἐκτήσατο γάρ, φησὶ, Ἀμβρή ὁ βασιλεὺς τὸ ὄρος Σομορὼν, παρὰ Σεμήρ κυρίου τοῦ ὄρους δύο ταλάντων ἀργυρίου, καὶ ὠκοδόμησεν αὐτὸ, καὶ ἐπεκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Σομορὼν. » Τοιγαροῦν ἀπὸ τοῦ Σεμήρ ὠνομάσθη τὸ ὄρος Σομορὼν· ἀπὸ δὲ τοῦ ὄρους, ἡ πόλις Σαμάρεια. Σαμάρεια δὲ ἐστὶν ἡ νῦν Σεβάστεια προσαγορευομένη. Ἐνταῦθα γάρ ἦν τῶν δώδεκα φυλῶν τὰ βασίλεια. Ἐξανδραποδισθεῖσιν δὲ τῶν δέκα φυλῶν, καὶ τῆς πόλεως ἐρήμου γενομένης, μετέστησαν ἐκ τῶν ἐφῶν μερῶν εἰς ἐκείνας τὰς πόλεις τῶν Ἀσσυρίων οἱ βασιλεῖς, πρὸς φυλακὴν τοῦ τόπου, ἔθνη τέσσαρα, τοὺς Κυδιαίους, καὶ τοὺς Κουθιαίους, καὶ Σεφρασιαίους ^c, καὶ Ἀναγαθαίους ^d. Οὗτοι δὲ ἐκ τε τῆς Σαμαρείας, ἐκ τε τῆς φυλακῆς, ὠνομάσθησαν Σαμαρεῖται, οἱ ἑρμηνευόμενοι *φύλακες* κατὰ τὴν τῶν Χαλδαίων γλῶσσαν.

Ἐπιφανίου ἐκ τοῦ πρὸς Διόδωρον.

Σομορὼν μὲν οὖν ἐκλήθη τὸ ὄρος, καὶ τὰ ὀμοροῦντα, ἀπὸ Σεμήρ ἐνὸς υἱοῦ τῶν Χαναναίων, πρὶν ἢ ἐπιβῆναι τὸν Ἀβραάμ τῇ γῇ. Ἐλθόντων δὲ τῶν φυλακῶν, ἐκλήθησαν Σαμαρεῖται, τοντέστι, φύλα-

¹ Joan. iv, 34. ² II Paral. iii, 1, 3, 4. ³ III Reg. xvi, 24.

VARIAE LECTIONES.

^b εὐπετῶς. ^c Σεπφαραίους. ^d Ἀναγογαυαίους.

NOTÆ.

(35') Vulgata: De Getha, Avah, Emath, Sepharvaim.

καὶ. Φύλακες δὲ ἦσαν οὐ μόνον τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ τοῦ νόμου· ἐφύλαττον γὰρ τὴν Πεντάτευχον μόνην, ἣν ἔλαβον διὰ Ἐσδρα τοῦ βασιλέως ^d, ἵνα ἐκ τούτου διακρίνηται τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ. Ἀλλ' οὐ τελείως τὸν νόμον ἐφύλαττον· διό φησιν ἡ Γραφή· « Ἐμειναν ποιοῦντες τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ προσκυνοῦντες τὰ εἰδωλα. » Τοῦ δὲ νόμου κελεύοντος εἰδωλα μὴ προσκυνεῖσθαι, πῶς ἔτι πληρωθήσεται; Ἐχει δὲ ἡ ὑπόθεσις τὸν τρόπον τοῦτον· Γινόντες γὰρ οἱ μισραῖς ^e τῶν τεσσάρων ἐθνῶν, ἔτι ἐνεδήμησεν Ἐσδρας, βδελυττόμενος τὰ εἰδωλα κατὰ τὸν νόμον Θεοῦ, σπεύσαντες ἔκρυψαν τὰ εἰδωλα ἐν τῷ Γαρίζῃ ὄρει ἐν μυχθῷ τινι, καὶ ἀπέστρεψαν ^f τὴν καρδίαν τῶν Σαμαρειτῶν πρὸς τὸ ὄρος εὐχεσθαι. Ὅθεν, ὅπου δ' ἂν ᾖσι, πρὸς τὸ ὄρος εὐχονται οἱ ἀπὸ ἀνατολῆς πρὸς δυσμὰς ἀποστρεφόμενοι, καὶ ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς, καὶ ἀπὸ βορρᾶς πρὸς τὴν μεσημβρίαν, πρὸς τὸ ἀρκυῖον τῷ ὄρει προσέχοντες εὐχονται, ἵνα πληρωθῇ ἡ Γραφή, ἡ λέγουσα· « Ἐμειναν ποιοῦντες τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ προσκυνοῦντες αὐτῶν τὰ εἰδωλα. » Εἰ γὰρ καὶ αὐτοὶ ἀγνοοῦσι κειμένων τῶν εἰδωλῶν ἐκεῖσε, ἀλλ' οὐ δυνατόν ἐστι τὴν θείαν Γραφὴν ψεύσασθαι.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΜΓ'.

Πῶς ὁ Θεὸς, διὰ τοῦ νόμου τῷ Ἰσραὴλ τὰς θυσίας προσφέρειν κελεύσας, διὰ Ἱερემίου φησὶ· « Οὐκ ἐλάλησα πρὸς πατέρας ὑμῶν περὶ θυσιῶν, οὐδὲ περὶ ὀλοκαυτωμάτων ἐνετείλαμην αὐτοῖς ; »

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Τοῦτο καὶ διὰ Ἠσαΐου ὑπεμφαίνει, λέγων· « Αἷμα ταύρων καὶ τράγων οὐ βούλομαι. Τίς γὰρ ἐξεζήτησε ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; » Ὅθεν φησὶν ὁ Δαυὶδ· « Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας· ὀλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἐζήτησας. » Ἐντεῦθεν οὖν δῆλον μὴ προηγουμένην εἶναι τὴν τῶν θυσιῶν πρᾶξιν ^g, μηδὲ περὶ ὀλοκαυτωμάτων εἶναι τὸ βούλημα τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ συγκαταβαίνων τῇ ἐκείνων ἀσθενείᾳ. Ὅτε γὰρ ἐμωσχοποίησαν, καὶ θυσιάζειν ἐπεχείρουν τοῖς μὴ οὔσι θεοῖς, τότε δὴ μετὰ τὸν νόμον καὶ ἡ περὶ τῶν θυσιῶν τέθειται ἐντολή, ἵνα τὴν ἅπαξ εἰς τὰ μὴ ὄντα μελετηθεῖσαν διάνοιαν αὐτῶν, ταύτην εἰς τὸν ὄντως ὄντα Θεὸν ἀληθῶς μεταφέρωσιν. Ὅτε δὲ διὰ σημείων πλείστων καὶ τεράτων, χρόνου προκόψαντος, τὴν εἰς αὐτὸν γνῶσιν ἐσχήκασιν, εἰ καὶ μὴ ἀκραιφνῆ, τότε διὰ τῶν προφητῶν ἀναστέλλει τὰς τῶν ἀλόγων θυσιῶν προσφορὰς, καὶ φησι· « Οὐ θέλωμαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους, οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων χιμάρους. » Καὶ, « Μὴ φάγομαι κρέα ταύρων, ἢ αἷμα τράγων πίομαι; Μὴ ἔτη τεσσαράκοντα θυσίαν προσηγάγετέ μοι, οἶκος Ἰσραὴλ, ἐν τῇ ἐρήμῳ; » — « Ἐλεον γὰρ θέλω, καὶ οὐ θυσίαν. » Καὶ, « Θυσία αἰνέσεως δοξάζει με. » Καὶ, « Θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως. »

A tani, id est, custodes. Erantque custodes non solum terræ, sed etiam Legis. Servabant enim Pentateuchum solum, quem acceperunt per Esdras sacerdotem, ut ex eo agnoscerentur semen Abrahæ; sed legem non servabant perfecte. Quamobrem dicit Scriptura : « Manserunt facientes legem Dei, et adorantes idola ^d. » At cum lex prohibeat adorare idola, quomodo cultu idololatriæ implebitur? Res sic se habet. Cum cognovissent sacerdotes quatuor gentium quod venisset Esdras, abominans idola secundum legem Dei, festinantes absconderunt idola in monte Garizim in quadam speculæa, et averterunt cor Samaritanorum, ut orarent ad montem : qui ab oriente quidem ad occasum, et qui ab occidente ad orientem, et qui a septentrione ad meridiem, et qui a meridie ad septentrionem, ad montem precantes orant, ut impleantur quæ Scriptura dicit : « Manserunt, facientes legem Dei, et adorantes sua idola. » Nam etsi ipsi ignorant sita illic esse idola, fieri tamen non potest ut falsum dicat Scriptura.

QUÆSTIO XLVI.

Quomodo Deus, qui per legem mandavit Israeli offerre sacrificia, dicit per Jeremiam : « Non locutus sum ad patres vestros de sacrificiis, neque de holocaustis mandavi eis ^h ? »

RESPONSIO.

Hoc etiam per Isaiam subindicat, dicens : « Sanguinem taurorum et hircorum nolo ; quis enim hæc requisivit e manibus vestris ^g ? » Unde dicit David : « Sacrificium et oblationem noluisti, holocaustum et pro peccato non postulasti ⁷. » Hinc perspicuum fit primum scopum legis non esse sacrificiorum oblationem, neque Deum præcipue holocausta querere ; sed eum se demittere ad illorum imbecillitatem. Quando enim vitulum fecerunt, et diis qui non erant sacrificare aggrediebantur, tunc post legem, datum quoque est præceptum de sacrificiis ; ³²⁴ ut qui semel ad ea quæ non erant, animi sui studium transtulerant, illud vere transferrent ad eum qui est revera Deus. Quando autem per signa plurima et prodigia, procedente tempore, ejus habuerunt etiam cognitionem, tametsi obscuram et tenuem, tunc per prophetas reprimit oblationes brutorum animalium, et dicit : « Non accipiam ex domo tua vitulos, neque ex gregibus tuis hircos ⁸. » Et : « Num comedam carnes taurorum, et sanguinem hircorum bibam ⁹ ? » Et : « Numquid annis quadraginta sacrificium obtulistis mihi in deserto, domus Israel ¹⁰ ? » — « Misericordiam enim volo, et non sacrificium ¹¹. » Et : « Ecco

^d IV Reg. xvii, 41. ^e Jerem. vii, 22. ^f Isa. i, 11, 12. ^g Psal. xxxix, 7. ^h Psal. xlix, 9. ⁱ ibid. 15. ¹⁰ Amos v, 25. ¹¹ Matth. ix, 13; xii, 7.

VARIAE LECTIOES.

^d ἱερέως. ^e μισραῖς fort. ἡμισραῖς, semisacerdotes. ^f ἀπέστρεψαν. ^g πρόσταξιν.